

A fikcionális tulajdonnevek mint kettős szemantikai profilú kifejezések*

1. Bevezetés, avagy kivel találkozott Geert von Innstetten 1877. december 14-én?

Ez december 2-án történt. Egy hét múlva Bismarck megérkezett Varzinba, és Innstetten tudta már, hogy karácsonyig, sőt talán azután sem gondolhat nyugodt napokra. A herceg [...] Versailles óta vonzódott hozzá, és valahányszor vendégei voltak, gyakran hívta meg Innstettet, de meghívta egyedül is, mert a fiatalos [...] kerületi főnököt a herceg-nő éppúgy kegyelte, mint a herceg. 14-ére kapta az első meghívást. (Fontane, *Effi Briest*: 73, 79)¹

Ahogy a folytatásból kiderül, báró Geert von Innstetten, a kessini közigazgatási kerület frissen nősült kerületi tanácsosa, e meghívásnak eleget téve, 1877. december 14-én reggel valóban elutazott Bismarck varzini fogadására, ahonnan – s ez az egyedüli információ, amit a fogadásról még megtudunk – enyhén mámoros állapotban csak másnap reggel hat órakor érkezett haza. Persze ha valaki nem elégszik meg ezzel az információval, és nem köti le a figyelmét az ezzel az eseménysorral párhuzamosan zajló, és a narráció

---

* A tanulmánnyal kapcsolatban szívesen fogadok bármilyen visszajelzést (saboe@lit.u-szeged.hu).

¹ Az első számadat a magyar, a második a német kiadás oldal-számára utal.

kizárólagos tárgyát képező eremitage-beli és kessini kísértethistória, az a kritikai kiadás jegyzetapparátusát felapozva azt is megtudhatja, hogy az idézetben szereplő 'Bismarck' név Otto von Bismarck (1815–1898) kancellár-
ra utal, aki feleségével, az idézetben 'Fürstin'-ként említett Johanna von Puttkamer hercegnővel (1824–1894) szívesen időzött az 1867. óta a család tulajdonában lévő varzini lovagi birtokon. A jegyzetíró azt is megemlíti, hogy Bismarck Innstetten iránti szimpátiája valószínűleg az 1870. szeptember 20-tól 1871. január 18-ig, I. Vilmos császárrá koronázásáig terjedő időszakból származik, amelyet a kancellár (akkor még mint porosz miniszterelnök) a német csapatok versaillesi főparancsnokságán töltött.² A jegyzetapparátus által sugallt nyomozási módszert alkalmazó olvasó ugyanakkor legkésőbb Bismarck *Gedanken und Erinnerungen* (1898) című önéletírását olvasgatva rájöhet arra, hogy gondolatmenetébe hiba csúszott: Bismarck egy sort sem ír állítólagos kedvencéről. És a kortárs történeti források sem említik a báró 'Geert von Innstetten' nevet. De akkor kivel találkozott Geert von Innstetten 1877. december 14-én? Kire, vagy mire referál a regényben többször és többféle-
képpen felbukkanó 'Bismarck' és 'Innstetten' név?³

A kérdést a fenti kiadói gyakorlatot és az annak megfeleltethető, meglehetősen gyakori olvasói magatartást leíró „névelméletből”, a *merev jelölés* (Kripke) modális koncepciójából kiindulva, a koncepcióban rejlő ellentmondás felmutatásával és annak egy lehetséges feloldásával válaszoljuk meg.

---

² Hehle 1998: 413, 436–438.

³ A továbbiakban a 'fikcionális név' kifejezés alatt a narratív irodalmi szövegekben előforduló fikcionális neveket értjük.

2. A fikcionális tulajdonnevek mint merev jelölők

Könnyen belátható, hogy a fikcionális nevekhez valós entitásokat kapcsoló olvasói gyakorlat leírható Kripke (1972) a nevek deskriptív elméleteivel szemben megfogalmazott *modális ellenérvének fikcionális nevekre való kiterjesztésével*. A modális ellenérv szerint a tulajdonnevek azért nem lehetnek határozott leírások szinonimái, mert míg utóbbiak referensei modális kontextusokban változhatnak, addig a nevek *merev jelölők*, azaz minden lehetséges világban, ahol jelölnek valamit, ugyanazt a bevezetésükkor hozzájuk kapcsolt és a névhasználat kauzális-történeti láncolata által megőrzött entitást jelölik. A dolog érdekessége számunkra az, hogy míg a merev jelölés gondolatának a fikcionális nevekre való kiterjesztésével leírható olvasói magatartás ma is meghatározó, addig Kripke már a *Naming and Necessity* második kiadásához (1980) írt egyik kiegészítő megjegyzésében megállapítja, hogy elképzelése, valamint a lehetséges világokról alkotott, azt megalapozó felfogása nem egyeztethető össze a fikcionális entitások státusa tekintetében megfogalmazott – és az intuitív olvasói elképzeléseknek ugyancsak megfeleltethető – azon korábbi tételével (1963), miszerint a fikcionális entitások nem léteznek, de más körülmények között – a világ valamely lehetséges (tényellen-tetes) állapotában – létezhetnek volna: a merev jelölés és az azt megalapozó M-modell szerint ugyanis a lehetőség tényellentétes dimenzióját benépesítő entitások *léte feltételezi az aktuálisok létezését*. Kripke, az ellentmondást felismerve, utal ugyan annak egy lehetséges feloldására – meg-látása szerint koncepciója lehetővé teszi, hogy a világ egyes lehetséges állapotaiban fellépjenek aktuálisan nem létező individuumok – ennek bizonyítását, azaz az elérhetőségi

reláció egy ilyen típusú viszonyt megengedő, a koncepció alapjait érintő újradefiniálását azonban (érthető okokból) sem itt, sem a későbbiekben nem mutatta be.

A fikcionális nevek értelmezési gyakorlatát leíró kriplei koncepció tehát jól működik ugyan a 'Bismarck'-féle közönséges tulajdonnevek esetén, az 'Innstetten'-típusú neveknél azonban használata a koncepció határait feszegető ellentmondáshoz vezet. Az ellentmondás egy a merev jelölés gondolatának érvényét fenntartó – a fikcionális világok a lehetőség *aktuális dimenziójában* való elhelyezésével történő – lehetséges feloldásához Putnam Kripleivel szinte minden tekintetben megegyező *indexikusság* (merev jelölés) koncepcióján keresztül, a *kétdimenziós modális szemantika* meglátásainak felhasználásával juthatunk el.

3. A fikcionális tulajdonnevek mint kettős szemantikai profilú kifejezések

Putnam nem foglalkozik a fikcionális tulajdonnevek szemantikájának kérdésével. Kripleivel egyidőben megfogalmazott, a jelentés internalista (pl. leíró) elméletei ellen irányuló munkájában (1975) a természeti fajtanevek extenziójának és intenziójának problémaköre foglalkoztatja, elképzelésének a *közönséges tulajdonnevekre* vonatkozó implikációit e munka keretében röviden vázolja csupán. Meglátása szerint a közönséges nevek a természeti fajták neveihez nagyon hasonló *rejtett indexikusok*: minden lehetséges világban (a világ minden tényellentétes állapotában) a bevezetéskor hozzájuk kapcsolt, a bevezetést végző beszélő *aktuális (itt-és-most) környezetében* fellelhető és a *nyelvi munkamegosztás* – a nyelvhasználó közösség tagjainak strukturált nyelvi együttműködése – útján átörö-

kített és megőrzött entitásra referálnak. Putnam szerint a rejtett kontextusfüggőség, vagy merevség a bevezetés körülményeiből származik, egészen pontosan abból, hogy a nevek bevezetésének mindkét – osztenzív ('Ő Otto von Bismarck') és operacionális ('Otto von Bismarck Németország első kancellárja') – módja lényegében ugyanazt a *demonstratív*, rámutató funkciót tölti be: a beszélő környezetében kijelöl ($\approx$ „ő”) egy entitást, mely a továbbiakban *a* kijelölés (*a demonstratívumból származó*) merevsége folytán minden lehetséges világban, ahol az entitás létezik, a név referenseként funkcionál.⁴ A tulajdonnevek ezen rejtett indexikussága és a nyelvi munkamegosztás együttesen magyarázza, hogy egy nyelvhasználó egy 'N' név kimondásával a referensre vonatkozó információminimum – „'N'-nek hívják” – birtokában is szükségképpen a bevezetéskor kijelölt N entitásra, a név viselőjére referál.

Ez a kép meglátásunk szerint kis módosítással akkor is fenntartható, ha figyelembe vesszük azt a Putnam által nem reflektált, ám a jelenlegi nyelvfilozófiai vitákban központi szerepet játszó tény, miszerint *egy 'N' tulajdonnévnek nemcsak egy viselője lehet.*⁵ Putnam elgondolása szellemében ekkor azt mondhatjuk, hogy ezekben az esetekben a munkamegosztásban részt vevő nyelvhasználókat nem (homonim) névtípusok, hanem mindig is csak *egyedi N-eket*

---

⁴ A tulajdonnevek vonatkozása eszerint tehát *nem használatuk kontextusától* függ, mint a „példány-reflexív” (Reichenbach 1947) *indexikusok* (pl. 'én', 'itt', 'most'), vagy az indexikusok körébe sorolható *demonstratívumok* (pl. 'ez', 'az') és *demonstratív kifejezések* (pl. 'ez az ember') esetében.

⁵ A 70-es években megjelent analitikus munkák többsége Putnamhoz hasonlóan az „egy név – egy entitás” szemlélethez köthető. Kivételt talán csak Burge 1973 képvisel.

megnevező 'N' névpéldányok érik el. Egy 'N' közönséges tulajdonnév sikeres használatához ezért nemcsak 'N' tulajdonnév-voltának ismerete (1975: 247), hanem a beszélő által ismert 'N'-példányokkal megnevezett individuumok közti disztingválni tudás képessége, azaz az egyes referensekre vonatkozó, *a distinkciót lehetővé tevő információ* birtoklása is szükséges. Ez az információ beszélőként eltérő terjedelmű és tartalmú, tisztán *funkcionális* szereppel bíró információ, mely nem része a nevek jelentésének; a nevek a mondatban csak referensüket képviselik.⁶

Visszatérve azonban e dolgot tulajdonképpeni problémájához: Putnam, mint mondtuk, nem foglalkozik a fikcionális tulajdonnevek szemantikájának kérdésével. Elgondolása ennek ellenére argumentációja egyik elemén, az XYZ-Ikërföld-gondolatkísérleten keresztül könnyen kapcsolatba hozható a problémával. Nem nehéz belátni, hogy a *gondolatkísérlet irodalmi narratívaként*, két párhuzamosan zajló eseménysort (Oskar (iker)földi és (iker)Oskar földi látogatásait) egy „mindentudó elbeszélő” perspektívájából ábrázoló történetként is felfogható.⁷ Az ezen analógiából levezethető, a fikcionális szövegek természetére (*szemantikai gondolatkísérletek*), a fikcionális világok státusára (*a világgal párhuzamos létező konkrét téridőbeli valóságok*), valamint a fikcionális fajtanevek szemantikai profiljára (*rejtett indexikus jelentéstartalmú kifejezések*)

---

⁶ A jelenleg népszerű konkurrens megközelítések vagy a nevek *nyílt indexikusságát* (és monoszemikusságát) tételezik – lásd pl. Burge 1973, Recanati 1993, Pelczar és Rainsbury 1998, Vecsey 2005 – vagy azok *ambiguitása* (és poliszemikussága) mellett érvelnek, lásd pl. Perry 1997.

⁷ E tézis részletes kifejtéséhez lásd Szabó 2003.

vonatkozó állításokat felhasználva a fikcionális nevek tekintetében a következő kijelentések tehetők: a fikcionális tulajdonnevek *rejtett indexikusok*; minden lehetséges (tényellentétes) világban a bevezetésükkor hozzájuk kapcsolt, a bevezetést végző beszélő aktuális (itt-és-most) környezetében kijelölt és a nyelvi munkamegosztás révén megőrzött entitásra referálnak. Ez az elképzelés a fikcionális világok világunkkal párhuzamos modális rendszerekként való tételezésének köszönhetően természetesen nem veti fel a fikcionális entitások ontológiai státusa kapcsán Kripkénél fellépő paradoxont. Ezen előnye mellett azonban számos, épp e megoldásból – ontológiai háttérfeltevéseinek a *modális realizmussal* való érintkezéséből – származó új problémát von maga után. Zavarba ejtő módon megsokszorozza az ontológiát és a természetes nyelveket. Ráadásul nem tudja elkerülni a modális realista elképzelések a világok megismerhetetlenségéből származó ismeretelméleti paradoxonát,⁸ és externalista alaptételének indirekt cáfolatát nyújtja. Ez könnyen belátható, hiszen nyilvánvaló, hogy az ikerföldi kifejezések értelmezését Putnam nem empirikus vizsgálódások alapján, hanem *az Ikerföldre vonatkozó episztemikus feltevései – aktuális szempontú világhipotézise – viszonylatában*, egy indikatív kondicionálist felhasználva („ha az Ikerföldön a víz XYZ, akkor az ikerbeszélők a ‘víz’-token kimondásával XYZ-re referálnak”)

---

⁸ Read megfogalmazásában: A modális realista „azt sejteti, hogy a lehetőségre irányuló reflexióhoz valamiféle sajátos teleszkópra van szükség, amelyen keresztül más lehetséges világokat figyelhetünk, miközben egyidejűleg tagadja, hogy ilyen módszer lehetséges. A lehetőségek hirtelen kideríthetetlenekké válnak.” Vö. Read 1995/m. 2001: 142.

végzi el. Ez a teoretikus állítások mögött megbújó, a világ (és a nyelv) *párhuzamosságát ignoráló, annak aktuális tételezését viszont fenntartó* értelmezési gyakorlat gondolat-kísérletét a *kétdimenziós modális szemantika* felől is megragadhatóvá teszi. A kétdimenzionalizmus episztemikus értelmezése felől nézve az „Ikerföld-fikció” nem a nyelvi externalizmus tételének bizonyítását, hanem a kifejezések aktuálisnak tekintett lehetséges világok viszonylatában történő *episztemikus* értékelését példázza.

A kétdimenziós modális szemantika keretelméletének egyik alaptétele szerint a nyelvi kifejezések nemcsak tényellentétesnek tekintett világhipotézisek, hanem a világról alkotott aktuális szempontú hipotézisek függvényében is értékelhetők. A keretelmélet episztemikus értelmezését kidolgozó Chalmers (2002, 2004) amellel érvel, hogy ez az értékelés nem a beszélők aktuális világra vonatkozó „metaszemantikai” – faktuális és szemantikai – tévedéseit (Stalnaker 2003), hanem – ahogy Putnam is mondja (1975:224) – sokkal inkább a *jelentés egy dimenzióját* reprezentálja: egy, a *másodlagos vagy metafizikai* (kripkeánus) dimenzió mellett meghatározható *elsődleges vagy episztemikus* (kvázi-fregeánus) dimenziót. Chalmers szerint ugyanis az aktuális világhipotézisek fogalmi el-
lentmondások nélkül elképzelhető (a priori nem kizárható), maximálisan specifikált *episztemikus* lehetőségeket, azaz *lehetséges világok-időpontok-beszélők* rendezett hármasaiból álló *központosított lehetséges világokat*, vagy *szcenáriókat* (V) reprezentálnak; a kifejezések ezen lehetőségek viszonylatában elvégzett elsődleges szemantikai értékelése ezért Frege ‘értelem’ (‘Sinn’) fogalmához hasonlóan a kifejezéseknek a beszélők tudásában és racionális ítéleteiben játszott szerepét (kognitív jelentőségét) reprezentálja.

Chalmers úgy véli tehát, hogy a kifejezések extenziója és intenziója egy megfelelő módon megfogalmazott és aktuálisként kezelt világhipotézis – a V világ D episztemikusan teljes és szemantikailag semleges (kanonikus) leírásának – ismeretében a priori, azaz kizárólag fogalmainkra és racionális képességeinkre támaszkodva pl. egy egyszerű $D \supset S$ kondicionális, vagy a Ramsey-teszt segítségével is meghatározható.

Mindezen meglátások fényében a fikcionális nevek tekintetében megfogalmazott állításainkat a következőképpen módosíthatjuk. A fikcionális tulajdonnevek *kettős szemantikai profilú – indexikus és leíró – kifejezések (episztemikusan lehetséges tokenek)*. (1) Mint rejtett indexikusok mindig egy a lehetőség aktuális dimenziójában elhelyezkedő – egy lehetséges világ-egy időpont-egy beszélő rendezett hármasából álló – központosított, azaz V episztemikusan lehetséges (fikcionális) világ viszonylatában meghatározott és e világból elérhető minden tényellentétes világban azonos entitásra referálnak.⁹ (2) Rejtett leírások szinonimáiként referensük a világ hipotetikus (fikcionális) természete következtében a priori módon, a világ egy D kanonikus leírása alapján, kondicionálisok segítségével is meghatározható. Nem nehéz belátni, hogy e definíció mind a Bismarck-, mind az Innstetten-típusú nevekre ellentmondás nélkül alkalmazható. Egyetlen, ám meglehetősen súlyos problémáját a fikcionális világ, pontosabban a világ kanonikus leírásának hozzáférhetetlensége okozza.

---

⁹ Chalmers kritikussai közül többen rámutattak arra, hogy koncepciója – bár explicite nem tartalmazza – de implikálja ezt az állítást, lásd pl. Soames 2005.

4. A fikcionális tulajdonnevek mint tulajdonságnyalábok és mint történetek szinonimái

A fikcionális kifejezések értelmezésének a kanonikus leírás hozzáférhetetlenségéből származó problémája könnyen feloldható, ha elfogadjuk azt az intuitív módon belátható tényt, miszerint a fikcionális szövegek a szemantikai gondolatkísérletekkel ellentétben (elsősorban) nem azért jönnek létre, hogy rafinált szemantikai értékelési gyakorlatokként vagy az olvasó kognitív képességeit vizsgáló modellekként funkcionáljanak. Nem azért tehát, hogy az olvasónak döntenie kelljen arról, hogy a szöveg kifejezéseinek jelentése és igazsága következik-e interpretáló világa szemantikailag neutrális nyelven megfogalmazott, és episztemikusan teljes leírásából. A fikcionális irodalmi szövegek elsődleges értékelése során kiindulhatunk abból a feltevésből is, hogy nem kell döntést hoznunk a fikcionális irodalmi szövegek igazságértékéről: a szerző a művét (1) *igaz* és (2) *intenciója szerint teljes* leírásként hozza létre.

Ami a leírás igaz voltát illeti. Ha feltesszük, hogy a szerző képes igaz leírás létrehozására, akkor kijelenthetjük, hogy *a narratív irodalmi szöveg a szerző által elgondolt V központosított világ egy D' igaz, ám nem kanonikus – episztemikusan hiányos és esetlegesen több-központú – igaz leírásával azonos, a D' által leírt V' fikcionális világ – a szövegvilág – pedig V-vel ekvivalens.* A narratív irodalmi szöveg mindezek alapján olyan sajátos nyelvi konstruktumnak tekinthető, mely *tartalmazza önnön értékelésének hipotetikus körülményeit, azaz: részlegesen ábrázolja (leírja) azt az episztemikusan lehetséges világot, amelynek vonatkozásában kijelentéseinek extenziója rögzül, és jelentése meg-*

határozódik. Lényeges, hogy a szerző ezt világot nem saját aktuális világhipotéziseként, hanem általa létrehozott, és többnyire alakként is megformált *episztemikus itt-és-most-én-központok* (Hamburger 1968) hipotéziseiként – tehát *nem kijelentéseket színlelve*, hanem (aktuálisnak tűnő, illetve aktuálisnak tekintett) *látszatot költve* (Hamburger 1968) – alkotja meg.¹⁰

Ha feltesszük, hogy a szerző a világalkotás során *szándékai szerint létrehozza és ábrázolja mindazt, ami a szöveg adekvát – a szövegalkotás céljának megfelelő – értelmezéséhez szükséges*, akkor az interpretáció során kiindulhatunk abból a feltevésből is, hogy a szerző által, a szerző sajátos, látszatköltő eszközeivel (elbeszéléssel) létrehozott többközpontú és (*V* viszonylatában) hiányos szövegvilág entitásai tulajdonságaik és viszonyaik (attribútumaik) ábrázolt-sága révén „teljességükben” meghatározottak, azaz explicit vagy implicit módon minden releváns tekintetben adottak. Ezen értelmezés szerint a szövegvilág *D'* nem kanonikus leírásának a *D* kanonikus leírás viszonylatában megmutatózó hiányosságai nem fogyatékoságok, hanem részben (kvantitatív módon) a nyelv és a befogadás korlátaiból adódó, részben pedig (kvalitatív módon) a szerzőnek a nyelvésztől eltérő speciális céljaiból származó szükségsze-

---

¹⁰ Úgy gondoljuk tehát, hogy nem helyesek a fikció vonatkozásában megfogalmazott, a nyelvfilozófián (pl. Recanati 1998/m. 2005-jelen kötetben) és az irodalomelméleten belül (pl. Ricoeur 1983/m. 1990) egyaránt népszerű *színlelés-elméleti*, vagy *„aszt-játsszuk-hogy”* (pl. Walton 1990) koncepciók. Koncepciónk az alkotást Hamburger *'mimézis'* értelmezésének megfelelően *látszatköltésként* értelmezi. Hamburger a színlelés és a látszatköltés (ábrázolás) közti különbséget a *„mintha-szerkezet”* és *„mint-szerkezet”* kifejezések segítségével ragadja meg. Hamburger 1968.

rűségek, amelyek a költői világalkotás lezártágának összefüggésében már nem hiányosságként, hanem *(relatív) teljességként* gondolhatók el. Ezen feltevés szerint tehát a *D'* nem kanonikus leírás megfogalmazásakor a szerző tudatosan szelektál: *eltekint a világalkotás célja szempontjából kontingens információk ábrázolásától*, és csak e cél kifejezésre juttatása tekintetében *relevánsnak, azaz szükségszerűnek* vélt dolgok ábrázolására koncentrálnak. Lényeges, hogy a tulajdonságok szükségszerűségét kétféleképpen is tételezhetjük: a szükségszerűség egyrészt az *attribútumokkal való bírási szükségszerűségére*, másrészt a világ két időállapota között a kijelentésszubjektumoknak tulajdonítható *attribútumokban bekövetkező változás modusára, azaz a változás szabályszerűségéből való levezethetőségére*, illetve szabályszerűségek kontextusában való értelmezhetőségére is utal. Mivel e szabályszerűségek időbeli változásokat indukálnak, *a kétdimenziós szemantika apparátusa segítségével immár nem megragadhatók, s csak a narratológia kontextusán belül, a látszatköltés (mimézis, világalkotás) fogalomkörébe tartozó cselekményszöveg, valamint annak tárgya, a cselekmény és a történet fogalmi segítségével magyarázhatók*. A fikcionális nevek tehát az értelmezhetőség tekintetében leíró kifejezéseként, azaz tulajdonságnyalábok és történetek szinonimáiként funkcionálnak, az entitások azonossága pedig egy történet egészében, vagyis narratív identitásként tételeződik.¹¹

---

¹¹ Érdekes, hogy a nyelvfilozófia sem állít mást. A mi világunkból nézve Donnellan szerint a fikcionális entitások azonosítása akadályba ütközik, mely akadályt fikcionális entitások esetében többnyire a világunkba való bevezetésükkor elmesélt történetük képezi. Donnellan 1974.

Mindezek alapján a bevezetésben megfogalmazott kérdésre – kivel találkozott Innstetten 1877. december 14-én? – a következő választ adhatjuk: december 14-én egy nőtlen és boldog kessini tanácsosból elvált és boldogtalan minisztériumi tisztviselővé vált, és a szövegvilágban Innstettennek nevezett alak találkozott Németország Bismarcknak nevezett kancellárjával, aki Innstetten életének szinte minden állomásán a háttérből támogatta pártfogoltját. Mindkettejük történetének elemeit számos más, történetükbe az elbeszélés által bevont egyéb történet értelmezi. De ennek módja és hogyanja már egy narratológiai munka tárgyát képezi.

Irodalom

Primerirodalom

Fontane, T. (1894/1998): Effi Briest. Szerk. Hehle, C. In: *Theodor Fontane. Grosse Brandenburger Ausgabe*. Szerk. Erler, G. Bd. 15. Berlin. Magyarul (1975⁵): Uő. *Effi Briest*. Ford. Vas, I. Budapest.

Szekunderirodalom

Burge, T. (1973): Reference and proper names. *Journal of Philosophy* 70. 425–439.

Chalmers, D. (2002): The Components of Content. In: uő: *Philosophy of Mind: Classical and Contemporary Readings*. Oxford: Oxford University Press.

Chalmers, D. (2004): Epistemic Two-Dimensional Semantics. *Philosophical Studies* 18: 153–226.

Donnellan, K. (1974): Speaking of Nothing. *The Philosophical Review* 83, 3–31.

- Hamburger, K. (1968/1987³): *Die Logik der Dichtung*. Stuttgart: Klett.
- Hehle, C. (1998): Anmerkungen. In: *Theodor Fontane. Grosse Brandenburger Ausgabe*. Szerk. Erler, G. Bd. 15. „Effi Briest”. Berlin: Aufbau. 407–515.
- Kaplan, D. (1989): Demonstratives. In: Joseph, A., Perry, J. és Wettstein, H. (eds.): *Themes From Kaplan*. New York. 481–563.
- Kripke, S. A. (1963): Semantical Considerations on Modal Logic. In: *Acta Philosophica Fennica* 16, 83–94. Újranyomva In (1971): Linsky, L. (Szerk.): *Reference and Modality*. London. 63–72. (= Oxford Readings in Philosophy)
- Kripke, S. A (1972, 1981²): *Naming and Necessity*. Cambridge, Massachusetts. Magyarul (1997): uő: *Névadás és szükségszerűség*. Részlet az első előadásból. Ford. Wappel, M. *HELIKON* 4, 410–425. A magyar fordítás alapja a mű 1980-ban Oxfordban megjelent átdolgozott kiadása.
- Pelczar, M. és Rainsbury, J. (1998): The Indexical Character of Names. *Synthese* 114 (2). 293–317.
- Perry, J. (1998): Indexicals, Contexts and Unarticulated Constituents. In: Proceedings of the 1995 CSLI-Amsterdam Logic, Language and Computation Conference. Stanford: CSLI Publications.
- Putnam, H. (1975): The meaning of ‘meaning’. In: uő: *Mind, Language and Reality*. Phil. Papers vol. 2, Cambridge. 215–271. Első megjelenés in (1975): Gunderson, K. (Szerk.): *Language, Mind and Knowledge*. Minnesota Studies in the Philosophie of Science VII. Minneapolis. 131–193.
- Read, S. (1995/m. 2001): *Bevezetés a logika filozófiájába*. Budapest: Kossuth.

- Recanati, F. (1993): *Direct Reference: From Language to Thought*. Oxford: Basil Blackwell.
- Recanati, F. (1998): Talk about Fiction. *Lingua e Stile* 33. Magyarul (2005): Hogyan beszéljünk a fikcióról? Ford. Vecsey, Z. In: Szabó, E. és Vecsey, Z. (Szerk.): *Ki volt Sherlock Holmes? A tulajdonnevek szemantikája*. Szeged: Grimm. (= Studia Poetica. Supplementum II. lingua Hungarica editum)
- Reichenbach, H. (1947): *Elements of Symbolic Logic*. New York: Macmillan.
- Ricoeur, P. (1983): *Temps et récit I. L'intrigue et le récit historique*. Párizs. Németül (1988): *Zeit und Erzählung. Zeit und historische Erzählung*. Ford. Rochlitz, R. München. (= Übergänge 18/I.). Magyarul részletek (1999): Szegedy, M. M. (Szerk.): *Paul Ricoeur. Válogatott irodalomelméleti tanulmányok*. Budapest: Osiris. 255–309.
- Soames, D. (2005): Ambitious Two-Dimensionalism. In: Davidson, M. (Szerk.): *On Sense and Direct Reference: A Reader in Philosophy of Language*. McGraw-Hill.
- Stalnaker, R. (2003): Conceptual Truth and Metaphysical Necessity. In: uő: *Ways a World Might Be. Metaphysical and Anti-Metaphysical Essays*. Oxford: Calendron. 201–215.
- Szabó, E. (2003): Ikerföldek, episztemikus világok, szövegvilágok: a referencia kauzális-történeti elméletének narratológiai vonatkozásai. In: Szabó, E. és Vecsey, Z. (Szerk.): *A jelentés dimenziói. Modális elméletek Kripke után*. Szeged: Jate Press. (= Studia Poetica. Supplementum I. lingua Hungarica editum)
- Vecsey, Z. (2005): A nevek mint indexikus kifejezések. In: Szabó, E. és Vecsey, Z. (Szerk.): *Ki volt Sherlock*

Holmes? Tanulmányok a nevek szemantikájáról. Szeged: Klebelsberg Kuno Egyetemi Kiadó. (= Studia Poetica. Supplementum II. lingua Hungarica editum)

Walton, K. (1990): *Mimesis as Make-Believe*. Cambridge, Mass.